

Seneste Nyt - Særnummer

Stiftet onsdag den 12. juni 2008

Foreningen Svend Gønge

November 2009

Pro honore patriae

I dette nummer kan du læse om...

En biografi...

Vigtige og interessante datoer...

Rubrikken...

**Foreningen
Svend
Gønge**

Møllergaarden 3,
4750 Lundby
Tlf.: 6130 1004

goenge@lundbyweb.dk
www.lundbyweb.dk

Bestyrelse:

Formand:

Peter Sten Hansen

Næstformand:

Villy Lorich

Kasser:

Eva Jørgensen

Sekretær:

Jens Beck

Bestyrelsesmedlem:

Gunnar Stobbe

Redaktion på SN:

Jens Beck,

svendgoengepoulsen@gmail.com

DEN STORE GLIMÅKRAHJÄLTEN MICKEL PEDERSEN GYDING EN FÖREGÅNGARE TILL 1600-TALET'S GØNGER TVÅ BÖCKER

Bertil Häggman

Den välkomna biografien över den dansksinnade Göingehjälten Mickel Pedersen Gyding (Anders Blidberg, *Kongens Hövitsman*, Monitorförlaget 2009) är värd uppmärksamhet både i Sverige och Danmark.

I Danmark finns det H.C. Hansgaards väl oöverträffade studie från 1956 (*Af gøngernes (snaphanernes) og gøngenhøvedingernes saga – sabotage- og partisanrig for Danmark gennem 150 år*). Hansgaard ger en rad tips om dokument i danska arkiv och det vore värdefullt med studier i dessa arkiv i framtiden.

I denna korta artikel om Hansgaards och Blidbergs böcker kommer jag att då det gäller stavning främst att försöka hålla mig till Hansgaards danska stavning av person- och ortnamn och ange den svenska stavningen inom parantes (om den finns tillgänglig).

Det nordiska sjuårskriget

Under senare år har det i Sverige visats ett stort intresse för slaget vid Axtorna i Halland år 1565. För Glimåkra är det slaget av stort intresse eftersom Mikkel deltog i spetsen för sina östgöingar och bidrog till den danska segern.

<p>Ambassadörer:</p> <p>Godsejer, Kammerherre og Hofjægermester, Bernt Johan Collet, Lundbygård.</p> <p>Hofjægermester og godsejer, Peter Zobel, Bækkeskov.</p> <p>Godsejer, Peter Oxholm Tillisch, Rosenfeldt.</p> <p>Godsejer, Gerner Wolff- Sneedorff, Engelholm.</p> <p>Godsejer, Peter Henrik Tesdaorf Gjorslev Gods.</p> <p>Borgmester, Marie Stærke, Køge kommune.</p> <p>Borgmester, Henrik Holmer, Vordingborg Kommune.</p> <p>Borgmester, Henning Jensen, Næstved Kommune.</p> <p>Borgmester, René Tuekær, Faxe Kommune.</p> <p>Borgmester, Poul Arne Nielsen, Stevns Kommune.</p> <p>Folketingskandidat, Gina Øbakke, Stevns Kommune.</p> <p>Borgmester, Anders Pettersson, Osby Kommun.</p> <p>Viceborgmester, Erland Nilsson, Osby Kommun.</p>	<p>Redan 1563 hade det utskrivits fem fänikor (<i>afdeling med fodfolk</i>) i Skåne, men de kom från Malmötrakten och södra Skåne. Mikkel hade dock en kår av hakeskyttar från östra Göinge. Det var den enda nationella kår, som inte upplöstes under hela kriget. Det visar på att Glimåkrahövdingen hade lyckats hålla landsknektar ute ur sin häravdelning. Uppenbarligen hade han också lyckats med stordådet att hålla pengar, utrustning och proviant tillgängliga samt avstyra myterier, vilka ofta förekom.</p> <p>I början av 1565 hade Mikkel varit kallad till den danske kungen och fick den 7. mars sitt första förläningsbrev, det så berömda Himblinge (Hemlinge) len och Glimagre (Glimåkra) Ørken (Örkened). Den tidigare innehavda gården Vigsø på Själland fick avstås.</p> <p>Axtornaslaget</p> <p>Förspelet till slaget vid Axtorna var att svenska trupper angrep Ny Varberg, Skånelands mest betydelsefulla stad efter Malmö med fästningen Varberghus. Efter en tids försvar föll staden i svenska händer.</p> <p>För den danske befälhavaren, Daniel Rantzau, gällde nu att försöka dra ut svenskarna ur Halland. Det lyckades också genom att svenskarna lämnade Varberg. Rantzaus första manöver var nu att gå mot Varberg för att återerövra staden. När den danska hären kom fram nådde ett meddelande fram: en svensk här om 15 fanor och 24 fänikor under Jacob Hästsko närmade sig från öst. Egentligen var den danska hären nu instängd i Ätranbukten. Den 19 oktober gick en fana och Mikkels östgöingar fram som förtrupp. De arbetade med att förbättra vägen med hjälp av lokalbefolkningen. Senare under dagen nådde förtruppen fram till Lyngby vid Axtorna (Aster). Man får förmoda att de stod på vakt under natten. Den danska huvudstyrkan tillbringade natten vid Lyngby.</p> <p>Inför slaget den 20 oktober ställdes det danska fotfolket upp bakom Myrån. Var Mikkel avdelning kämpade är inte helt klarlagt, men det kan finnas anledning återkomma till det. Förmodligen var de på fotfolkets vänstra flygel med förbindelse och understöd till rytteriet längre norrut. Hursomhelst segrade danskarna och den svenska hären retirerade. Det kunde inte bli aktuellt med förföljande. Den danska hären var försvagad av förluster och saknade till stor del proviant.</p> <p>Det nuvarande Axtorna slagfält ligger vackert beläget i en dalgång nära det kända Ullared . Man kan numera besöka slagfältet. Det är en hed vid Högvadsån. Den svenska hären bestod av från 11.000 till 20.000 man. Den danska var betydligt underlägsen, men får väl antas ha haft lokalbefolkningens stöd. Antalet döda i slaget uppskattas till 4.000.</p>
--	--

<p>Kultur- och fritidschef, Tommy Johansson, Osby Kommun.</p> <p>Kollektive medlemmer:</p> <p>Lundby Menighedsråd</p> <p>Borgerforeningen Lundby</p>	<p>För en bild från återskapandet av slaget vid Axtorna från Axtornahemsidan på nätet, se under http://www.falkenberg.se Det finns ett Axtorna Historiesällskap, en ideell förening med syftar till att uppmärksamma slaget vid Axtorna 1565 och öka kunskapen om slaget och tidsperioden. En bok om slaget med bland annat uppgifter om Mikkel och hans förband från Östra Göinge är under utarbetande.</p> <p>Det danska adlandet och något om släkten Gyding</p> <p>Det var 1568 eller 1569 som Mikkel Pedersen fick förläningsbrev på Bjørnstrup (Björnstorpe) i Torne herred (Torna härad), som tidigare skall ha hört till Dalbykloster utanför Lund. Med slottet följde bland annat kronogårdar i Hølinge, Veberød och Bonderup. Den 31. maj 1571 upphöjdes Mikkel i adelsstånd med namnet Gyding. I adelsbrevet heter det bland annat (min översättning från danskan i Hansgaard s. 36):</p> <p><i>"...att han alltid godvilligt och utan att spara sig har stött Vår och Vårt rikets gagn och fördel. Likaledes har han riskerat sitt liv och sin levnad för Oss och sitt fädernesland och mot Våra och rikets fiender uppträtt och förhållit sig, så att han ofta har tillfogat dem betydlig skada och betydlig avbräck".</i></p> <p>Vapenskölden blev (se Lundberg, <i>Två göingehjältar</i> (1978), s. 29: Två långa bössor i ett blått fält med gula kolvar, järnfärgade pipor och lås på samma rör, ett lod mitt i skölden på vardera sidan om samma rör och en röd ros överst i skölden mellan bägge piporna. Till hjälmtecknet en halv man med ett rött utskuret kyller och gula, utskurna ärmar med ett rör i ena handen och en järnfärgad stormhuva på huvudet.</p> <p>Mikkel dog, som är väl känt i Glimåkra, 1570 på Björnstorps gods nära Romeleåsen i södra Skåne. Han blev 70 år gammal och begravdes i Gødelev (Gödelev) kyrka.</p> <p>Efterkommande</p> <p>Blidbergs bok har en högklassig släktöversikt i den nya boken av utgivande förläggaren och framstående Skånegeneologen Tor Flensmarck, men den går endast fram till början av 1600-talet. Hansgaard går längre fram i tiden. Nedanstående uppgifter är hämtade ur hans bok kompletterad med litet inledande forskning av författaren till denna recension (<i>kritisk gennemgang af et literært arbejde</i>).</p> <p>Gydings änka, Beate Myresdatter, gifte 1591 om sig med Jens Falk.</p> <p>Ena dottern Beate gifte sig med riddaren Most Hansen Gere på Sørby. De hade sonen Falk Most, som stupade i Nederländerna 1661. Därmed dog släkten Gere ut.</p> <p>Den andra dottern Bente gifte sig med Corfitz Gabrielsen Akeleye till Ullerup och Bjørnstrup. Han dog på det senare slottet kort efter 1658.</p>
--	---

De hade sonen Gabriel Akeleye, som senare flyttade till Danmark. Han gifte sig och fick fyra barn. En dotter hette Elisabeth, som dog 1793. Hon var gift två gånger med två bröder (en åt gången). Den ene brodern hette Jens Petersen Kofoed och gifte sig med Elisabeth 1680. Den slakten har fortfarande efterkommande i Danmark.

I det senast nämnda äktenskapet finns en koppling mellan Göinge och Bornholm. Landskaptenen Jens Pedersen Gyding (1628 - 1691) var nämligen upprorsledare mot den svenska ockupationen 1658 av ön Bornholm och ledande i återerövningen av ön från svenskarna. Här finns en intressant koppling, som förtjänar vidare forskning.

Torsten Lundberg skrev om Mikkel (citerat av Hansgaard, s. 38):

Hans adelsbrev, som kungen skrev,
Hans namn af bragd kringstrålet
I arv ej gick, han son ej fick
Hans bild ej någon målat.

Men Gydings namn - i hävdens famn
Skall troget stå förärat
Och ge sin glans åt bygden hans
Av sägnerne förklarar.

Avslutning

Mycket har skrivits om Mikkel Pedersen Gyding. Här har endast tagits upp Axtornaförbindelsen och något litet om Mikkels släkt (i Danmark). Det behövs mycket ytterligare källforskning i danska arkiv under kommande år.

Fänika är en mindre militär avdelning av en fana, som på 1500-talet var en enhet på från 300 - 500 man. En hakeskytt bar en hakebössa, ett eldvapen med anor från Medeltiden. Under pipan satt en hake, där man fäste vapnet vid ett skaft och under eldgivning en bock eller gaffel. Det fanns flera typer av hakebössor. Hakebössorna hade pipor av brons eller järn, kunde väga 4-65 kg. och hade en skottvidd på mellan 180-480 m. Det var först i början av 1600-talet som muskötan kom till användning.

Efter Blidbergs värdefulla bok i Sverige är det kanske dags för en nytgåva av Hansgaard eller kanske en ny dansk biografi om östra Göinges dansksinnade hövitsman. Hans spännande öde tål berättas i vår tid när kampen om Skåne mellan Danmark och Sverige väcker allt större intresse. Blidbergs bok bör finnas både på danska och svenska bibliotek.

Bertil Häggman

Vidare läsning (enligt Hansgaard)

Meddel. Från kungl. Krigsark. IV: Axtorna och så vidare.

A. Moltke: Slagene vid Marekaer og Axtorna (1896)

V. la Cour: Mikkell Pedersen Gønge (1903: särtryck).

Torsten Lundberg: Mickel Göing i historia och folksaga.

Göinge hembygsförenings årsböcker 1924 - 1933.

Adress: Boalt 3103
SE-28064 Glimåkra Sverige

E-mail: bertilhaggman@hotmail.com

Den svenske författaren och juristen Bertil Häggman har publicerat över 150 böcker och tidskriftsartiklar sedan debuten 1971.

Han är medlem av Göinge Släktforskar- och Hembygdsforskarförening.

<http://www.falkenberg.se/axtorna>

Datoer:

SN ønsker i denne rubrik at fortælle om arrangementer og datoer, som det vil godt for alle at kende til. Selvfølgelig er der det klare problem, at disse kan ændres p.g.a. en relativ lang tidshorisont. Altså med ret til at foretage ændringer.

Følgende datoer er oppe:

Køng Museum: Kunsthåndværker Marked med titlen: Design og Natur.

5-6-juni-2010

Kulsvier Marked i Eskildstrup: 12-13-juni-2010

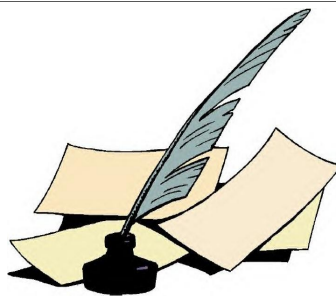
Gøngemarked i Lundby: 19-20-juni 2010

Midsommer i Sverige: 25-26-juni 2010

1600 tals marked i Lönsboda: 30-31-juli-2010

S.G.'s Fødselsdagsfest: 21-august 2010, Lundby.

JB

Rubrikken

Tanken med denne plads er, at medlemmer og læsere af SN kan formidle viden, oplevelser m.m. til os alle. Hvis nogen har noget at berette for os, en anden har fundet noget interessant om vort fælles emne "Svend Gønge", så tøv ikke. Send os et indlæg! svendgoengepoulsen@gmail.com.

Vedhæft evt. et billede af forfatteren til artiklen.

På samme mailadresse kan I f.eks. også indmelde venner og bekendte i vor fælles forening.

JB

